

СЕКЦІЯ 4. ШКІЛЬНА ОСВІТА

SECTION 4. SCHOOL EDUCATION

Алексєєнко Т. Ф.,

УДК 37/373:376

д-р пед. наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
інновацій та стратегій розвитку освіти,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України, м. Київ

**АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ЯК
ВИМОГА І ПОТРЕБА СУЧАСНОГО ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ**

Глобалізація як феномен сучасного світу та інтегративних процесів культури, економік і технологій різних держав та народів водночас слугує і механізмом інших трансформацій, у тому числі і в освіті. Глобалізація освіти відображається у розвитку відкритої науки, єдиного освітнього простору, інформаційних та цифрових технологій, а також набуває обертів завдяки міграційним явищам з різних причин. У сучасному світі вона вже набула особливого поширення, ознак розвитку тенденції та супроводжується певними викликами, які є багатоаспектними.

До найбільш актуальних викликів ми відносимо проблему дискримінації та розбудови антидискримінаційної моделі розвитку освіти як в сучасних умовах її функціонування, так і на перспективу. За оцінками ЮНІСЕФ, станом на кінець 2021 року у світі було зареєстровано 36,5 мільйонів дітей, які вимушено покинули свої домівки ("це найвищий показник з часів Другої світової війни. У це число входить 13,7 мільйонів дітей-біженців і шукачів притулку та майже 22,8 мільйона дітей, які стали внутрішньо переміщеними особами через конфлікти та насильство". 2023 року "у світі кількість дітей, які стали переміщеними особами, зросла на 2,2 мільйона" [1].

Для України особливості виклику пов'язуються зі станом війни, розв'язаної проти неї росією, та післявоєнною відбудовою. Зокрема, з процесами внутрішньої і зовнішньої міграції дітей шкільного віку зі статусом ВПО та біженців від війни у зарубіжних країнах.

Внаслідок війни в Україні станом на кінець лютого 2024 року більше 3,5 тис. закладів освіти зазнали руйнувань ("кожна сьома школа"), і майже 400 знищено

повністю. "Майже мільйон дітей перебувають на дистанційній формі навчання, коли вони взагалі не можуть мати персональної комунікації, соціалізації зі своїми друзями та вчителями. Мільйон дітей мають доступ до змішаної форми навчання. Це означає, що вони не можуть мати постійне навчання вживу, але мають можливість іноді відвідувати школу" [2].

За даними Інформаційно-обчислювального центру Міністерства соціальної політики, станом на 18 березня 2024 року в Україні зареєстровано 4,9 мільйона внутрішньо переміщених осіб. З них майже 21 % (997 тисяч) – це діти віком до 18 років [4]. За даними Європейської комісії з 24 лютого 2022 року до 12 грудня 2023 року до шкіл Європейського союзу інтегровано 831 431 українського учня [3]. Наведені статистичні дані свідчать про масштаби освітніх викликів в умовах глобалізації.

Водночас дуже гостро постає проблема доступності та якості здобуття освіти в інших культурних умовах та в інших системах освіти, а також соціального самопочуття школярів. Досвід дітей-біженців від війни з України, які нині перебувають в різних регіонах країни та країнах Євросоюзу і за його межами переконує, що попри всю відкритість та налаштованість приймаючих громад на підтримку в різних регіональних та закордонних школах значна частина українських дітей-біженців все ж зіштовхнулася з явищем дискримінації в його різних варіантах. Першопричиною цього став мовленнєвий бар'єр, інші культурні відмінності та особливості національних систем освіти. Це стало причиною труднощів не тільки у навчанні й соціалізації, а й самореалізації школярів зі статусом ВПО та мігрантів. Зокрема тих, що з різних причин не змогли успішно адаптуватися до нових освітніх систем та освітніх середовищ, до нових шкіл соціальної взаємодії, у середовищі ровесників. Подібні проблеми переживають також здобувачі освіти з інших країн. Це створює для них підґрунтя ризиків особистісного та соціального розвитку.

З огляду на існуючий виклик та його посилення з використанням різних маніпуляцій та технологій кібервійни (що набуває поширення у глобалізованому світі, в тому числі і щодо України та українців зі сторони агресора та його прихильників) ще більшої затребуваності в умовах глобалізації освіти набуває розвиток антидискримінаційної моделі освіти, яка сутнісно виходить за межі уявлень про неї як тільки таку, що функціонує на гендерних засадах.

Антидискримінаційна модель освіти ґрунтується на філософії інклюзії, яка визнає та пропагує невід'ємну цінність кожної людини, незалежно від її статусу, віку та індивідуальних здібностей і можливостей, а також расової та національної

приналежності чи інших ознак. Тим самим стверджує право кожного на рівні можливості, рівне ставлення, рівний доступ до освіти та її ресурсного забезпечення, активної участі всіх дітей шкільного віку в повноцінному навчанні та житті школи.

Антидискримінаційна модель освіти розвивається у контексті таких основних підходів: аксіологічного (ціннісного ставлення до кожного учасника освітнього процесу), інтеграційного (зближення задля порозуміння та на основі спільності інтересів); інклюзивного навчання (створення спеціальних освітніх умов та рівності прав в отриманні освітніх послуг та самореалізації; створення сприятливої атмосфери для всіх учасників освітнього процесу); дитиноцентризму (врахування вікових, індивідуальних потреб та можливостей здобувача освіти; індивідуальні програми навчання; супровід в його різних видах (тьюторинг, коучинг, едвайзинг тощо).

Широкі можливості та перспективи у розвитку й ствердженні антидискримінаційної моделі освіти відкриває цифровізація освіти та завдяки їй створення освітнього простору. Вітчизняна освіта в умовах війни розвивається саме у такому напрямку. У міжнародному досвіді дана модель розвивається, здебільшого, на стратегії інтеграції.

Список використаних джерел

1. Зараз у світі переміщено майже 37 мільйонів дітей... UNICEF <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/copy-nearly-37-million-children-displaced-worldwide-highest-number-ever-recorded> (дата звернення: 15.04.2024).
2. МОН: унаслідок війни вщент зруйновані 400 закладів. URL: https://lb.ua/society/2024/02/25/600372_ukraini_vnaslidok_viyeni_vshchent.html (дата звернення: 15.04.2024).
3. Скільки українських школярів навчається за кордоном. URL: <https://glavcom.ua/country/science/skilki-ukrajinskikh-shkoljariv-navchajetsja-za-kordonom-dani-vid-osvitnoho-ombudsmena-978381.html> (дата звернення: 16.04.2024).
4. Чому діти-переселенці тримаються "рідних" шкіл та які ... <https://nus.org.ua/articles/obyrayut-dystantsijku-zamist-oflajnu-chomu-dity-pereselentsi-trymayutsya-ridnyh-shkil-ta-yaki-naslidky-matyme-yihnya-ne-sotsializatsiya> (дата звернення: 16.04.2024).

